

Eliberarea, marea eliberare

Se împlinesc 13 ani de la eliberarea țării noastre...

Încercăm cu acest prilej un sentiment parcă deosebit de anii trecuți. A trecut vreme, ziua de 23 August nu ne mai este atât de aproape, 13 ani sînt la urma urmei o parte însemnată din viața unui om. Tineri de tot atunci în 1944, astăzi avem, în realitate sau ba, argint la țîmple, noi, generația eliberării. 13 ani de viață, altfel decît odinioară, înseamnă aproape o istorie. După 13 ani, atîta cît îi trebuie ființei omenești să devină din prunc adolescent, privim altfel vremea ce s-a scurs, o privim cu un plus de maturitate, de luciditate, de perspectivă în spațiu și timp. Bilanțul se întocmește mai puțin sentimental, în schimb cu un spor de viziune științifică în viață, ca și în teatru.

23 August a eliberat dramaturgia romînească de cosmopolita desconsiderare, de conservatorismul stupid, de comanda estetică a unor clase sociale degenerate în opulență și animalitate. S-a terminat cu vremurile cînd un Hașdeu, în plină maturitate, se plîngea (vezi documentul din „Teatrul“ nr. 6) comitetului de conducere al Teatrului Național de nepăsarea cu care subtilul director Demetriade îi înmormîntase piesa; cînd un Caragiale era fluierat la premieră, otrăvit cu infame acuzații de plagiat, împins să emigreze la bătrînețe și să moară printre străini, departe de țară; cînd un Camil Petrescu devenise în plină înflorire scriitoricească ținta tuturor apașilor de presă, de la Pamfil Șeicaru la ultimul ascar, plătit cu doi poli înjurătura gramaticală. S-a terminat și cu transformarea autorilor de talent în traducători, localizatori, adaptatori ș.a.m.d. pe bandă rulantă, de piese bulevardiere pe gustul protipendadei, și cu transformarea, decisă de același public, a dramei în afrodiziac pentru domni și domnițe.

Dirijată ideologic de partidul revoluționar al clasei muncitoare, de partidul eliberării sociale și spirituale, dramaturgia a trăit și ea o adevărată revoluție. Revoluție în subiectul ei, deoarece, ca în viață, pe scenă locul claselor de sus l-au luat muncitorii, țărani, intelectualii. Revoluție în sensurile ei, deoarece locul afrodiziacului sau al calmantului pentru plictis, sau al morfinei oferite maselor, l-au luat cunoașterea reală a societății și a sufletului, înfățișarea precisă a prietenului și a dușmanului, educarea spectatorului în spiritul ideilor superioare ale umanității. Aceasta este la urma urmei realismul socialist, care a dat unor maeștri precum Camil Petrescu îndemn să creeze, în continuare, peste ani la *Jocul ielelor*, pe Bălcescu; care a născut două sau trei generații de creatori postbelici; care l-a determinat pe Davidoglu să scrie *Cetatea de foc*, pe Lucia Demetrius *Oameni de azi*, pe Horia Lovinescu *Citadela sfărîmată*, pe Aurel Baranga *Mielul turbat*, pe Laurențiu Fulga *Ultimul mesaj*, pe Ana Novac *Preludiu*, pe Al. Mirodan *Ziaristii*.

23 August a eliberat nu numai dramaturgia, dar teatrul în totalitatea lui de sclavia

aurită a afacerismului, a balzacienezelor combinații de culise, a concurenței darwiniene sau de prejudecata boierească la adresa actorului, de șovinism, de mizerie provincială. Înființarea unui teatru era deseori aranjată la bursă între doi samsari; astăzi, scena este a statului, îndrumată și îngrijită de acesta. Teatrele naționale se numărau pe degete; astăzi se joacă teatru (acum 15 ani părea utopic) la Birlad și Baia-Mare, la Reșița lângă furnal și la Petroșani lângă mină. Naționalitățile conlocuitoare rîvneau să-l asculte pe Shakespeare în limba maternă: astăzi, Romeo și Julieta vorbesc ungrește la Satu-Mare, Molière e ascultat în idiș, iar la Sibiu, Brecht se simte ca la el acasă. Lucia Sturdza Bulandra, cînd a cutezat acum cîteva decenii să urce treptele scenei, a trebuit să rupă cu aristocratica-i familie, indignată că urmașa îmbrățișează profesia disprețuită; în 1957, Costache Antoniu vorbește ca deputat, la tribuna Marii Adunări Naționale. Actorul de provincie era privit de colegi cu compătimire și socotit cadavru artistic. Luna mai, anul trecut la „Decadă” sau anul acesta la „Concursul tinerilor actori” au făcut ca timp de cîteva zile, publicul, oficialitățile, presa, radioul, cinematografia să vibreze, să discute pasionat și să aplaude evoluția talentelor „provinciale” care, în aceste episoade, au stăpînit Bucureștiul artistic.

23 August a eliberat publicul, publicul mare, „publicul de dincolo de Chitila” care nu putea, sau nu îndrăznea, sau nu știa să meargă la teatru. 75 sau 100 de spectacole cu o piesă originală nu mai înseamnă subiect de încremenire generală, ci un fapt aproape banal, fericit de banal. Coadă la casa de bilete pentru o piesă romînească, de la 6 dimineața, intervenții la amici pentru „un loc”, chiar teribila, nebanuită bursă neagră a biletelor pentru o piesă de astăzi unde nu apar nici ciudățeni patologice, nici hipersexualitate, ci niște oameni ca mine, ca tine, ca dumnealui, nu înseamnă aceasta revoluție teatrală?

23 August a eliberat în fine teatrul romînesc de tirania nasurilor cosmopolite care nu-și puteau imagina — pentru nimic în lume — că un autor român s-ar putea ridica la nivelul neguțătorului Bataille, necum — doamne ferește — depăși aceste... înălțimi. (Asemenea gesturi foarte subțiri mai pot fi întîlnite și astăzi cînd fosta „lume bună” se istericalizează călcîndu-se pe pantofi de-nghesuială la orice producție confecționată la mai mult de 2000 km departe de țară și fără tendință).

Eliberarea a însemnat eliberare și de blestemul acesta. Caragiale călătorește nestincherit pe glob, cu pașaport emis de regimul democrat-popular. Miroiu privește „Ursa mare” la M.H.A.T. și în nopțile albe ale Finlandei, *Titanic-Ūals* face pe moscoviți să ridă cu hohote, *Citadela sfărîmată* și *Mielul turbat* înving în Germania și în multe alte locuri, *Preludiu* se tipărește la o editură sovietică, *Ziaristii* se repetă în Iugoslavia. Vă amintiți Festivalul de la Paris din 1956? Ansamblul Teatrului Național, regizori ca Sică Alexandrescu și Moni Ghelerter, actori ca Birlic, Costache Antoniu, Marcel Anghelescu, Beligan, Finteșteanu, Giugaru și atîția alții au strălucit o clipă, mai orbitor decît atîtea stele apusene... A venit Nazim Hikmet în țară, a văzut teatrul romînesc, a declarat reporterilor că interpreții noștri sînt printre cei mai buni din lume și că Beligan este un actor de talie mondială.

Se răscumpără astăzi parcă tot ceea ce a fost apăsător, îngropat, împiedicat să iasă la lumina zilei, să se afirme dincolo de zăgazuri, să aducă civilizației universale cuvîntul poporului român.

Se răscumpără totul, dar se răscumpără cu lupte necurmăte. Recenta Rezoluție a C.C. al P.M.R., dezvăluind primejdia reprezentată de abaterile fracționiste ale tov. Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu, ne cere o sporită combativitate pe frontul ideologic, demascarea tendințelor de negare a înfăptuirilor revoluționare, atenție deopotrivă de trează la răbufnirile dogmatismului ca și ale revizionismului, intransigență marxist-leninistă în eforturile noastre de creație. Hotărîrile plenarei ne înlesnesc drumul spre viitor. În lumina lor sărbătorim, așadar, încă o dată, 23 August. Sărbătorim eliberarea...

„”